

feladó: Balázs Lukácsi lukacsi.balazs@gmail.com

Kedves Sándor!

Mostanra elolvastam a könyvedet, megpróbálom összeszedni, hogy mit gondolok róla.

Először is köszönöm, hogy megtiszteltél vele: ha nem tévedek, akkor ez a szerelmi életed lenyomata. És az marad, akkor is, ha önálló létre számot tartó irodalmi műnek is szántad egyúttal.

Másodjára mindjárt meg kell mondanom, hogy egészében véve nem tudtam megbarátkozni vele. Szerintem mint szépirodalom nem sikerült; legalábbis ha ahhoz mérem, hogy a versesköteteid milyen szintűek, akkor ez kudarc.

Mi a bajom vele?

Leginkább az, hogy nem áll össze valami megfoghatóvá, egyöntetű érzelmi-gondolati jelenséggé / emberi karakterré / átélhető életlehetőséggé az epizódok mozaikjában széjjelszórt életanyag. Szóval mint olvasó nem tudom magamévá hasonítani a hőst, nem tudom átélni a szöveget valami magasabb szinten (hanem csak az egyes epizódok erejéig), mert az egyes epizódok elolvasásával nem épül összefelé a megkonstruált alak, hanem újra és újra széthullik az ismeretlenségbe.

Na most kicsit érthetőbben próbálom elmondani:

A könyv elején az archaizáló stílus választásával elkezdesz építeni egy fikciót, egy 19. századi férfiú alakját. Aztán igen gyorsan kiderül, hogy valójában nem szándékos koherens fikciót kiépíteni, nem fordítasz gondot arra, hogy a környezet és az események is 19. századiak legyenek. Ez persze még nem baj, tudomásul vesszük, hogy nem valódi "kosztümös regényt" olvasunk, és fiktív hőssel van dolgunk.

De aztán az is kezd kiderülni, hogy magát ezt a fiktív hőst sem akarod igazán bemutatni és valamennyire is koherens élettörténetként megismerhetővé tenni. Vannak ugyan elszórt utalások, de végig nem derül ki, hogy ez a férfialak nemi-szerelmi dimenzióin kívül még mikből áll, mik a fontos fordulópontok és elköteleződések az életében. (Pl. gyakran említődik a természetjárás benne, de csak mellékes kidolgozottsággal, akár az is állhatna helyette, hogy a hős mondjuk lóversenyre járni vagy kártyázni szeret.) Szóval énszerintem hiányzik az egészből egy gondolati-epikus vezérfonál, egy élettörténet-szerűség, ami elébb vagy utóbb az olvasó számára értelmesen fölfűzhetővé tenné a mozaik darabkáit. Vagyis: nem azt kifogásolom, hogy testi-szerelmi epizódokból áll össze a könyv. Ez nagyon érdekes sajátsága is lehetne, és eredeti az A-betűs nevekre fűzés szerkezete is.

Hanem az a bajom vele, hogy az egyes epizódok között a könyv nagy részében (főleg az első felében) szinte semmilyen gondolati kapcsolat nincs. Egyszerűen nincsenek utalások egyik epizódból vissza a másikra. Egymásra sorjáznak az élmények, és a hős nem épül tőlük összebb, nem válik számunkra egyre artikuláltabbá (és érdekesebbé), hanem mintha mindig újra kellene kezdenünk a hős összerakását magunkban. A hős csak mocorog tovább a maga

régies-mókás nyelvében és valahogy infantilis marad, nem nő föl a könyv során. Pl. az *Asma-Atina* párhuzam idején megtudjuk, hogy milyen fontos a hősnek a családja, a gyermekei is, majd később említődik, hogy falujában neveli leányát; aztán viszont teljesen eltűnik ez a szál, és szinte nincs is említés a gyermekeiről (vagy a gyermekeihez való viszonyáról) a könyv további részében. Hasonló az is, ahogy korábban megtudjuk ugyan, hogy a hős föladja tudós elhivatottságát hogy jószágaira költözzön, de ennek említése fölösleges, és epikai hiányérzetet szül avval, hogy közben nem mondja meg, hogy milyen tudós elfoglaltságot űz, és minek utazik a tengeren túlra is annak nevében.

(Persze én magam más forrásból ismerem nagyjából az életutadat, tehát fejben ki tudom egészíteni vele, de hát itt csak az számít, hogy az A-könyv maga mit mond el és milyen premisszákat szállít az olvasónak a gondolkodáshoz. Úgyhogy az egész olvasás során próbáltam elvonatkoztatni a más forrásból megismert életrajzodtól, és így nagyon-nagyon sovány és összefüggéstelen az, amit Nemes Jankó magáról mondani tud.)

A könyv második felében azért találni etekintetben jobban sikerült részeket, pl. a 99-117 oldalakon. Az ott szereplő hat nő között való cikázásban már van valami folyamat-szerű, mivel az epizódok között visszautaló mondatok teremtenek kapcsolatot : amikor átmegy egy másik nőhöz, akkor visszautal az előző lapokon lévő nőre, hogy miért is kellett tőle most lelépnie.

Ennek az epikus gerincnek vagy gondolati vezérfonálnak a hiányát lehet egyébként, hogy nem is az élettörténeti elemek szétszórt jellegének kell tulajdonítani, hanem talán annak a másik hiánynak is, hogy a hős nagyon keveset reflektál magára még a nemi-szerelem dimenzióján belül maradván is. Ezen azt értem, hogy nincsenek igazán önreflexiós mondatok, pl. arról, hogy miért is csapong egyik nőről a másikra, hogy mit is keres olyan hevesen a szerelemben. Szerintem valamilyen önreflexió és magyarázatkeresés nélkül ez a szöveg nem állja meg a helyét. Ugyanis ez a szöveg a Don Juan-féle magatartásban lévőként mutatja fel a hőst. Szoknyavadással, Don Juannal van dolgunk. Amilyenek talán mindannyian szeretnénk is lenni, férfiak, de mégis nem mindannyian vagyunk (merünk) ilyenek lenni. Ezért szerintem valamilyen indoklásra, magyarázatra szorul, ha egy hős tényleg ilyen. De nem érkezik a megokolás a mű szövegén belülről, a hős nem reflektál magára, csak talán a könyv vége felé valamelyest. De ott sem igazán önreflexió van, hanem csak önigazolás, önmaga pozíciójának erősítése. A kételynek vagy évődésnek hangja sehol nem mutatkozik meg a könyvben. A hős megmarad a maga archaikus, derűs, győztes együgyűségében. Önmaga pozíciójából egy pillanatra sem billen ki.

Ami pedig a nyelvét illeti..., ezt nem lehet megkerülni, mert avval is adtad ide, hogy az archaizálás apropóján olvassam...

Nos, azt hiszem, ott van elrontva az egész könyv, hogy ezt az archaizáló nyelvezetet választottad stílusnak. Szerintem vállalkoznod kellett volna rá, hogy a saját élő nyelveden add elő a könyvet. Bebújtál ennek a műnyelvnek a fügefalevele mögé, ez végig ottfityeg az életanyagon, és szerintem nagyon komolyan visszavesz a lehetséges mondanivalókból. Szerintem ez a nyelv nem hagyott téged elmondani olyasmiket, amiket a saját nyelved segített volna megfogalmaznod. A mókás, adomázó problémátlanságot, derűs együgyűséget sujkoló nyelvezet korlátai között rekedt meg szöveg a gondolatvilága.

Ha most közelebből, stilisztikailag kell róla beszélnem, még rosszabbakat tudok csak mondani. A mondatok cikornyásak, túlfogalmazottak, túlarchaizáltak. Mintha minden egyes szón tekerni akartál volna egyet, hogy véletlenül se legyen mai alakú. Ebből cikornyás nyelvi máz kerekedett ki. Nyelvhasználatilag sem hiteles, mert mindenféle nyelvjárási jelleget öltesz

egybe: egyszerre vannak székelyes elemek, alföldi ö-ző tendenciák, palócosságok és minden, ami belefér. Ráadásul nagyon sok a grammatikai, alaktani és elírási hiba benne. A különféle múltidő-alakok használata teljesen következetlen és hibás: a régmúlt, a folyamatos múlt és a t-s múltidő a jelenlét és jövővel keverve egy mondaton belül is bárhol előfordul, ami pusztán díszítőelemmé fokozza le ezeket a jelentéses régi grammatikai eszközöket. Az ikes ragozás használata nagyon sokszor hibás; csak ezt az egyet hozom ide, a mottót: *Minden nő valék egyes és egyetlen*. A *valék* jelentése a régi nyelvben kizárólag ez lehet: 'voltam' (folyamatos múltban), helyesen csak a *vala* alak lenne használható ebben a mondatban. Egyeztetési hibák, lehetetlen képzések lépten-nyomon (pl. *magamosévá tenni* és hasonló).

Persze az ember elnézné ezeket a pusztán nyelvi hibákat, ha úgy használná ez az archaizálás, hogy a fügefalevél, amelynek szerepét betölti, szükséges lenne a mondanivalóhoz. Tehát ha az archaizálás takarékos funkciójára, értelmi-homályosító hatására a szövegnek tényleg szüksége lenne, gondolati értelemben. De szerintem épp hogy nincs szüksége, hanem épp az értelemdadás és a koherencia az, amire szüksége volna a gondolat ilyen nyelvi "kilúgozása" helyett.

Példának okáért: A könyvben elszórtan találni jeleket arra, hogy a hősnek van egy szerelemideálja, ami olyasmi lehet, hogy két ember között teljesen spontán és egyszerre tomboljon valami egymásra irányuló, önmagunkat fölnyitó szenvedély. És hogy ez a szenvedély mesterségesen nem idézhető elő, hanem kegyelmi pillanatként csak megadathat az élettől a kapcsolaton belül; azután a szenvedély elillan, evvel a kapcsolat megavul, berögzötté válik és felbomlik, elmúlik. S hogy az élet maga az volna, hogy ezt a fajta önfelnyitó szenvedélyt keressük újabb és újabb emberalakokban (ezért *egyes és egyetlen minden nő*). És ennyiben nem is vagyunk hűtlenek a csapongásban sem: mert nem az egyes nőhöz kell hűnek lennünk, hanem magához az effajta intenzív, impulzív szeretethez, amivel több embert is megajándékozhatunk az életünk folyamán. (Ilyesmit a verseidből is kiolvastam egyébként.) Szerintem ezt a látens tartalmat sokkal szebben és artikuláltabban elő tudta volna adni a saját nyelvén, az archaizálás kényeszsere nélkül. Szóval, szerintem ez a nyelvezet kiöli a tartalmat ebben a könyvben.

Most viszont már jókat is fogok mondani.

Nagyon tetszik, hogy az epizódok változatosak, nem egy-egy újabb győzelemről szólnak csupán, hanem sok megvalósulatlanság, csütörtököt mondás, rácsodálkozás és pofára esés is helyet kap köztük. Ezért igazán életes mégis a könyved.

És vannak azok a részek, amikor nagyon képszerű tömörséggel tudsz pontosan megfesteni egy jellemet vagy tudatállapotot sőt sorsot, mint pl itt: Agnella 110. o: *Rémülten élvezend el önmagában, csöppet nem érezé páratlan naccerűségét páros tettünknek, min ezidáig közösen vajúdtunk épp.* - Ez tökéletesen megjeleníti amit a bevezető sorok elmondanak erről a nőről, vagy embertípusról akár; és egyúttal egy pillanatra érthető lesz, hogy mit is akar a szerelemtől a hős, hogy ti. nem ezt az önmagában élvezést, hanem az egyéni határok lebomlását. Szóval a jellemrajzocska úgy van megírva, hogy rögtön a hozzá való viszonyulást is kifejezi, vagyis a férőhősről is szól. És ezek a sorok nem a nyelvi archaizálástól, hanem annak ellenére jók. És meg kell mondanom, azzal együtt, hogy nem teszik a nyelvezete, tele van jobbnál jobb kicsi fordulattal, nyelvi telitalálattal mégis. (Amelyeket szerintem archaizálás nélkül is nyugodtan meg tudtál volna tartani a szövegben, legfeljebb egyénivé tette volna a prózastílusodat.) Pl. a nemi szerveknek és a nemi szervek találkozásának ennyire mókás és változatos, érzékletes és izgalmas megnevezésével még soha nem találkoztam!

Pl. *ágasságom; prémes kulacsocskája; a mindönség bennem rögvest elszámoltatik; szeme a*

mennyezetre elkalimpál; stb. stb. - az egész tele van ilyen jobbnál jobb képszerűségekkel, amilyenekkel a verseid is egyébként.

Nos, hát ezeket gondoltam mostig.
Köszönöm még egyszer, hogy ideadtad.
Üdvözöllek,
Balázs

Kedves Balázs!

Szeretnék egy napra nálad is húsz évvel fiatalabb lenni, pályaválasztás előtt, és beiratkozni az ELTE Bölcsészkarára. Ehhez anno nem volt se merszem, se tudásom. Te mondjuk ott tanítanál, jó barátok lennénk akkor is, és sokat tanulnék tőled. Erősen érzem a hiányosságaimat; igazad van, ez egy emlékfűzet magamnak. Mert idős koromra nem szeretnék olyan szemforgatóan prűd lenni, mint az öreg emberek többsége. Végül is minden tekintetben jó életem volt.

Köszönöm, hogy alaposan átnézted, és azt is, amiket róla írtál.

Baráti üdvözlettel
Sándor